

Jó gondolat volt a berlini Voggenreiter kiadóvállalattól, mely különösen az elszakított magyar területek tanuló ifjúságát törekedett eddig is hasznos, vagy nemesen szórakoztató kiadványokkal ellátni, egy ily természetű breviárium megírása. Trócsányi Zoltán, kit e feladattal megbíztak, igen alkalmas is annak helyes, a céllal és viszonyokkal számoló megoldására. Nyelvi- és irodalomtörténeti tanulmányaiból épp e régebbi kor szakavatott értőjének ismertük meg őt, s szépirodalmi munkásságában is stilszerű alkalmazkodással tudott néhány jelesebb művével e kor levegőjébe s életkörülményei közé visszailleszkeszteni. Rendelkezésére áll a könnyű toli adománya is, minélfogva szakismereteket laikus közönség számára is szerencsés közvetlenséggel tud feltálni.

Mindamellettt e kis könyvének egy részletében mind a szakszerűség, mind a könnyed közlés irányában túllépi kissé a határt. Ő maga sokat foglalkozott Komjáthy Benedekkel, s a szakember előszeretetével juttat e kezdetleges bibliafordítónak a megemeltnél aránytalanul nagyobb helyet e breviáriumban is. Tudományosan foglalkozott Heltaival is; meg is látszik ez ismét a neki juttatott hely nagyobb arányain; ezúttal azonban a túlzás kisebbszerű, s menti Heltainak ma is élvezhető, s történetileg is jelentősebb, kedves stílusa. Mégis úgy véljük, hogy Pázmány Péternek legalább kétszer-háromszor akkora hely járt volna ki, mint e kettőnek együttvéve. Végre is mind történetileg, mind a mai megítélés szempontjából Pázmány a magyar prózáirás igazi klasszikusa.

A könnyűségre, az iskolás szakszerűség kerülésére törekedve pedig pl. Balassa Bálintról szólóban virágos általánosságokba téved az egyéni jellemzés útjáról; régebben népszerű, de elejtett föltevést elevenít fel, mikor minden szükséges ok nélkül hangoztatja ismét, hogy a Halotti beszédet magyarul tudó idegen ember is írhatta; a kétség árnyéka nélkül vallja, hogy volt naiv époszunk; a Gellért-legendabeli szolgálóleány daláért szívesen odaadná a XV., XVI. századi egész egyházi líránkat! A népszerű módor azonban nem okvetlenül kívánja meg a népszerű hiedelmek istápolását s a kritikai szellem lazítását.

Egyébként a kiszabott terjedelem korlátai közt a könyvecske anyaga jól s érdekelteően van összeválogatva. Jól tudjuk, hogy némely, csaknem mellőzhetetlen szemelvények (ráolvasások, daloskönyvekbeli lírai darabok, Szilágyi és Hajmási, Árgirus stb.) közlése nem a szerkesztőn mult, hanem az előírt ívszámon (6½) szenvedett hajtótörést. De a kényszerhelyzetben egyet-mást talán el lehetett volna hagyni fontosabb dolgok kedvéért. Zrinyire igen kevés jutott, Gyöngyösit nem a legpregnansabban képviseli a közölt 17 strofa. Tinódi-ban szebb részletek kívánnák meg a propagálást.

Azt az engedményt pedig nem tettem volna meg a keleti megszállónak, hogy amit Balassa „oláh nótára“ írt, azt „román“ nótára változtassam át. Jól tudom, mily nehézségekbe ütközik odaát a magyar könyv terjesztése. De mi kényszerít arra, hogy mikor Balassa száz költeménve közül csak hatot vehetek fel, e hat közül olyat is felvegyek, amelyet csak ily tudománytalan „engedmény“ árán közölhetek?

Egy második kiadás, kivált ha egy-két ívvel szabadabb mozgást kapna a breviárium összeállítója, sokkal jobba teheti az így is hasznos és egészenbenvéve vonzó kis kötetet.

M. N.

Czeglédy Sándor bibliafordítása. A régi magyar bibliafordítások, Károlyi Gáspáré (1590.) éppúgy, mint Káldi Györgyé (1526.) az utóbbi évtizedek alatt több ízben átdolgoztattak. Minthogy azonban ezek a revíziók a régi fordításoknak évszázadokon át megszokott és megszeretett, tisztes stílusát mélyebben érinteni sem akarták s inkább csak arra szorítottak, hogy a nyilvánvaló félreértéseket az újabb kritikai és exegetikai eredményeknek megfelelően kiküszöböljék: elmondhatjuk, hogy a magyar hívők a Szentírás ígét még ma is ama régi, istenes lelkű fordítók szívén és elméjén át ismerik meg. Nagy, megbecsülhetetlen vallásos és nemzeti erőforrást jelentenek nekünk ezek a halhatatlan irodalmi tettek! Ámde az is kétségtelen, hogy a Szentírásnak semmi más könyvhöz nem fogható eszmei gazdagsága s az egyes részeken éppen nem egyenletes stílusa oly föladat elé állítja a fordítót,

hogyan annak tökéletes megoldását — bármily elismerés és tisztelet illeti is meg régi fordításainkat — tőlük nem várhatjuk. Hovatovább előtérbe tolul tehát az az óhaj, hogy a biblia a szigorú tudományossággal fölkészült, művészi fordítás világos, könnyen érthető és olvasható nyelven szóljon a magyar közönséghez. Mindenképen megvan tehát a jogosultsága az egészen önállóan, egyéni tanulmányból és kutatásból kiinduló új bibliafordításnak, aminthogy újabban történtek is ilyenirányú kísérletek (Masznyik, Raffay). Egy azonban bizonyos: magyar bibliafordítás ezután sem készülhet Károli és Káldi fordításainak figyelembevétel nélkül. Gondoljunk csak arra, hogy számíthatna-e sikerre az a fordító, aki az Úri Imának századok által megszentelt, gyermekkorunktól a sírig fülünkbe csengő szavait merőben új, az eredeti szövegnek esetleg valamivel megfelelőbb kifejezésekkel próbálná helyettesíteni? Aki új bibliafordításra vállalkozik, annak a legelevenebb vallásos és irodalmi hagyományba kell kegyeletos fiúi szeretettel beleilleszkednie.

Czeglédy Sándor Új Szövetségfordítása ennek a sarkalatos elvnek megértéséből indul ki. Bár erőteljes törekvés érzik rajta arra nézve, hogy az elbeszélő könyvekben az események és helyzetek leírása világosan elrendezett, egyszerű mondat szerkezetekben szólaljon meg, s másfelől a Levelek elvont fejtegetése, polemikus és tanító gondolatmenete könnyen érthető, találó formát nyerjen: óvatosan kerüli a hagyományos fordítással mindenáron való szembehelyezkedést, az újszerű kifejezések és fordulatok erőszakolását. De talán még ezen figyelmes eljárás mellett is kiszorult egy-egy

tiszteletreméltó régies szó, igealak, ami az illető helyen az ünnepélyesség és fenköltség színétől fosztja meg az új nyelven megszólaló fordítást. Sokszor úgy érezzük, mintha az evangélista, az apostol helyett csak annak magyarázója, értelmezője beszélne. a világosságra és érthetőségre való törekvés túlzásba viszi a fordítót, s ilyenkor stílusa leszáll a köznapi nyelv szintjére, aminek az az előkelő irodalmi ízlés vallja kárát, mely Czeglédy művét különben oly élvezetessé teszi. Nyelve tősgyökeres magyaros és erőteljesen népies. A fordítás legértékesebb vonása azonban az, hogy végesvéig friss erő, hit és teljes lelki elmélyedés érzik rajta. Az az ihlet, mely a szent szavak tolmácsolásának szívéből árad, ellenállhatatlanul belevonja az olvasót is az evangélium és a szent tanítás fen-séges mélységeibe. Életerős lüktetés, közvetlenség, szívtől-szívhez szóló hang hevíti és eleveníti minden sorát. Érezzünk kell benne a régi magyar bibliafordítók szellemét; s már ez a tapasztalat is kedvessé és értékessé teszi előttünk a fordítást.

De talán éppen abból, hogy a fordító egész lelki energiáját a Szentírás magasztos egységének megértésére és az olvasó szívébe való besugárzására irányítja, — érthető az, hogy az apró részletekben, a filológiai finomságokban sokszor érheti szemrehányás. A bibliai szöveg ingadozó magyarázatú helyein még a leginkább észlelhető nála a gondos tanulmány és a mélyreható munka; sokkal hamarabb esik tévedésbe ott, ahol a szöveg látszólag nem mutat különösebb nehézséget. Ezeknek a hibáknak egy később kiegészítendő kiadásban el kell tűnniök.
Szabó Miklós.